

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Brouwerij De Kroon in Huldenberg (Neerijse)

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Brouwerij De Kroon, Huldenberg (Neerijse),
Beekstraat 20 – monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/24045/101.1

Frank Becuwe

13/07/2023

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	6
1.3.1.	De brouwerijkoer met toegangshek	6
1.3.2.	Het brouwerijgebouw.....	6
1.3.3.	De zogenaamde garage.	10
1.3.4.	De brouwerswoning	11
1.3.5.	Het kantoorgebouw	11
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	12
2.	Evaluerend gedeelte	12
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	12
2.1.1.	Historische waarde	12
2.1.2.	Industrieel-archeologische waarde	13
2.1.3.	Architecturale waarde	13
2.2.	Motivering van het type bescherming.....	13
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	14
2.4.	Juridische toestand.....	14
2.4.1.	Onroerend Erfgoed:	14
2.4.2.	Omgeving:	14
3.	Beheersvisie	14
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	14
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	15
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed.....	15
4.	Bronnen	15
4.1.	Literatuur	15
4.2.	Digitale bronnen.....	16
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	16
5.1.	Omgevingsplan	16
5.2.	Fotobijlage	16
5.3.	Cultuurgoederen	16

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

Het voorliggende dossier betreft een ad-hoc-dossier, dat voor de brouwerij De Kroon in Neerijse (Huldenberg) voorziet in een nieuwe bescherming, aangepast aan het Onroerendergoeddecreet. De bescherming bij ministerieel besluit van 9 mei 2003 blijkt op bepaalde vlakken ontoereikend om sommige problemen bij het beheer van de brouwerijsite, in het bijzonder met betrekking tot de afbakening van de bescherming en het roerende brouwerijmaterieel, te ondervangen.

De her-bescherming van de brouwerij De Kroon is ingeschreven op de beschermingskalender van 2021.

Samen met de procedure van deze nieuwe bescherming wordt de procedure opgestart voor de opheffing van de bescherming van 9 mei 2003.

1.1. Situering

De brouwerij De Kroon in Neerijse (Huldenberg) situeert zich op de hoek van de Beekstraat met de Schaveystraat, op een halve kilometer ten zuidwesten van de beschermdede parochiekerk Sint-Petrus en -Paulus.

De brouwerijgebouwen staan opgesteld rond een besloten rechthoekige brouwerijkoer. Aan de westzijde bevindt zich het brouwerijgebouw met de brouwzaal, de koelruimte en de gistingsskelders, aan de zuidzijde de brouwerswoning met aansluitend burelen, technische ruimtes en kelders en aan de noordzijde de zogenaamde garage die inmiddels tot horecabedrijf is verbouwd. Aan de oostzijde sluit een hek de koer af van de straat.

Tot de oude brouwerijuitrusting behoort ook roerend brouwerijmaterieel. De belangrijkste werktuigen, destijds noodzakelijk voor het brouwen van bier, maken als cultuuroederen deel uit van de bescherming zoals verder beschreven en gemotiveerd in bijlage 3 bij het ministerieel besluit.

1.2. Historisch overzicht

De brouwerij De Kroon werd in 1897 opgericht door de vierentwintigjarige koster Engelbert De Coster. Met zijn keuze voor het brouwersvak doorbrak hij de familietraditie van de drie vorige generaties die de functie van koster hadden vervuld.¹ Op dat ogenblik was er in Neerijse reeds sinds circa 1847 een brouwerij actief, met name de brouwerij St. Petrus (Bruffaerts).² De optie om een nieuwe brouwerij op te starten kadert in de tijdelijke hoogconjunctuur die het brouwbedrijf in ons land van 1870 tot 1914 kende en die zich uitte in een stijging van het aantal brouwerijen. Aan de basis van deze opbloei lag de strijd die de overheid in die jaren aanging tegen het overmatige verbruik van sterke alcoholische dranken.³

In 1898 was de bouw van de brouwerij voltooid en kon het eerste bierbrouwsel worden bereid. De eerste biertonnen om dit bier te bewaren en te verhandelen werden aangeleverd door de plaatselijke kuiper Frans Ferdinand. Een paar jaar later was ook de brouwerswoning voltooid en kon die door Engelbert De Coster en zijn echtgenote Adolphine Depré worden betrokken.⁴

¹ Motiveringsnota voor de bescherming van de brouwerij De Kroon in Huldenberg (Neerijse), op 6 oktober 2000 opgemaakt door Jo De Schepper op basis van informatie van Hubert De Coster.

² VANNOPPEN 1993, 69; VANPÉE 2003, 142.

³ BECUWE m.m.v. DERICKX 1995, 13-14; BECUWE 2021-2022, 16-17.

⁴ Motiveringsnota voor de bescherming van de brouwerij De Kroon in Huldenberg (Neerijse), op 6 oktober 2000 opgemaakt door Jo De Schepper op basis van informatie van Hubert De Coster.

⁴ VANPÉE 2003, 142.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog had de brouwerij De Kroon te lijden onder de Duitse bezetting. Vanaf 1916 werden de meeste brouwerijen en stokerijen in het bezette landsgedeelte ontmanteld en beroofd van hun koperen materieel ten behoeve van de oorlogsmunitie.⁵ Dit was ook het geval in De Kroon. Niet alleen de koperen brouwketels werden er uitgebroken, maar ook de acht paarden, nodig voor het biervervoer, werden opgeëist.⁶

Deze confiscaties stelden de brouwerijsector na de Eerste Wereldoorlog voor zeer grote problemen. Zonder eigen solvabiliteit was de vergoeding voor de geleden oorlogsschade, de wederbeleggingspremie inbegrepen, in de praktijk ontoereikend om een heropstart te financieren. De oprukkende mechanisering van het brouwbedrijf en de doorbraak van zowel het flessenbier als het lage gistingsbier plaatsten de brouwers na de oorlog voor bijkomende dure investeringen. Veel brouwerijen stopten dan ook definitief hun brouwactiviteit of gingen op in coöperatieven.⁷ Brouwer De Coster besloot echter om zijn brouwerij opnieuw bedrijfsvaardig te maken. Omstreeks 1922 was de oorlogsschade hersteld en was de brouwinstallatie opnieuw met koperen ketels aangevuld.⁸ Zoals vóór de oorlog werden opnieuw hoge gistingsbieren gebrouwen en gebeurde het beslaan van het geplette mout ook volgens de oude opgiet- of infusiemethode.⁹

Omstreeks 1930 kende de brouwerij De Kroon enkele uitbreidingen. Aan de zuidzijde van de brouwerijkoer werd tussen de brouwerswoning en het brouwerijgebouw het kantoorgebouw opgetrokken. Aan de noordzijde werd voor de inrichting van een moderne brouwzaal een nieuw gebouw opgetrokken. Deze inrichting bleef echter uit en het gebouw werd uiteindelijk gebruikt als opslag- en voertuigenbergplaats (de zogenaamde garage).¹⁰ De oude brouwzaal bleef bijgevolg operationeel, maar dit belette niet dat de brouwerij De Kroon in 1932-1933 toch een belangrijke brouwtechnische aanpassing kende. Om in te spelen op de toenemende populariteit van pils- of lage gistingsbieren, waarmee veel soldaten tijdens de Eerste Wereldoorlog in contact waren gekomen, werd de brouwerij omgebouwd tot een ondergistingsbrouwerij. Dit hield in dat het productieproces niet alleen complexer werd maar ook langer duurde door het lageren van het bier bij vriestemperatuur. Deze aanpassing vertaalde zich in een ruimer bierenassortiment, dat voortaan naast Geuze, Kriek, Express en Gerstenbier, ook een Bock, een Duits lage gistingsbier, voorzag.¹¹ Aan het rendement van deze grote investering kwam een einde met het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. De brouwinstallatie werd door de Duitse bezetter met rust gelaten, maar de grondstoffenschaarste legde de meeste brouwerijen, waaronder ook De Kroon, grotendeels lam. Afhankelijk van de beschikbaarheid van vervangingsgrondstoffen, zoals rapen en voeder- en suikerbieten, brouwde Engelbert De Coster, bijgestaan door zijn zonen Jean en Romain, het toegestane *fluitjesbier of zéro huit* (0,8°).¹²

Na het overlijden van Engelbert De Coster in 1944 bleef de brouwerij in familiehanden. Het bierenassortiment werd uitgebreid¹³, maar er vonden geen noemenswaardige veranderingen aan de installatie of de gebouwen meer plaats. In 1983 werd het

---

⁵ BECUWE 2009, 21.

⁶ Motiveringsnota voor de bescherming van de brouwerij De Kroon in Huldenberg (Neerijse), op 6 oktober 2000 opgemaakt door Jo De Schepper op basis van informatie van Hubert De Coster.

⁶ VANPÉE 2003, 142.

⁷ BECUWE 2009, 145-149.

⁸ VANPÉE 2003, 5.

⁹ Bij de opgiet- of infusiemethode werd het beslag in één keer door middel van warm water op een temperatuur van ongeveer 64 °C gebracht en daarop gehouden (CORNELISSEN 1983, 165).

¹⁰ Informatie verstrekt door Filip Delvaux (mail dd. 22.03.2021).

¹¹ VANPÉE 2003, 9.

¹² Motiveringsnota voor de bescherming van de brouwerij De Kroon in Huldenberg (Neerijse), op 6 oktober 2000 opgemaakt door Jo De Schepper op basis van informatie van Hubert De Coster.

¹² VANPÉE 2003, 142.

¹³ Tot het uitgebreide bierenassortiment behoorden Bock, Express, Witbier (of Bière Blanche), Super Crown Pale Ale (aanvankelijk Lux Ale genoemd), Dubbel Wit, Leuvens, Speciale Victorie en tafelbier.

bierbrouwen in De Kroon, die samen met de brouwerij Haacht in Boortmeerbeek en de brouwerij De Biertoren in Kampenhout tot de laatste drie actieve brouwerijen in Midden-Brabant behoorde, stopgezet.¹⁴ De doorgedreven schaalvergroting binnen het brouwbedrijf en de noodzakelijke investeringen voor waterzuiveringsinstallaties en andere verplichtingen ondergroeven de rentabiliteit. Het duurde evenwel tot 2000 vooraleer de kookketels werden verzegeld en de brouwerij bijgevolg officieel buiten gebruik werd gesteld. Intussen had Hubert De Coster in 1990 zijn vader opgevolgd in de brouwerij, die voortaan nog uitsluitend op de handel in dranken was gericht. Bij gebrek aan opvolging ging hij intussen op zoek naar een nieuwe bestemming om het behoud van de oude brouwerij en haar uitrusting te verzekeren. In 2003 werd het erfgoedbelang onderschreven door de bescherming als monument van een deel van het brouwerijcomplex.¹⁵

In 2013 kocht Freddy Delvaux, hoofd van het brouwerij- en mouterijlaboratorium van de faculteit bio-ingenieurswetenschappen van de Leuvense universiteit, samen met zijn zonen Filip en Peter de voormalige brouwerij. In een deel van de oude brouwerijgebouwen werden een laboratorium en een eetcafé ingericht. In een oude zijvleugel ten zuiden van de oude brouwzaal, die voor de opslag van voornamelijk kolen en bierbakken werd gebruikt, werd een hedendaagse brouwerijinstallatie geplaatst. De oude brouwzaal en enkele andere brouwerijruimtes bleven ongewijzigd om ze als industrieel-archeologische site te ontsluiten voor het brede publiek.

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

De brouwerij De Kroon ligt ten zuidwesten van de dorpskom van Neerijse op de hoek van de Beekstraat en de Schaveystraat. De verschillende bakstenen gebouwen, die een aaneengesloten geheel vormen rondom een centrale binnenkoer, zijn gebouwd in twee belangrijke bouwfases:

- het brouwerijgebouw (aan de westzijde) en het woonhuis (aan de zuidzijde, met nok haaks op de Beekstraat) in de late 19de eeuw;
- het kantoorgebouw (aan de zuidzijde) en de noordvleugel (grenzend aan de Schaveystraat, met nok haaks op de Beekstraat) met de zogenaamde garage in de vroege dertigerjaren van de 20ste eeuw.

Bij de heropstart van de brouwerij en de inrichting van het Biercentrum Delvaux in 2013 onderging de noordvleugel ingrijpende verbouwingen voor onder meer de inrichting van een onderzoekslaboratorium en een eetcafé. Vermits deze vleugel nooit werd ingericht en jarenlang dienst deed als garage en opslagplaats was dit de meest aangewezen plek om deze nieuwe functies onder te brengen. De andere vleugels behielden grotendeels de functies waarvoor ze gebouwd zijn. Deze laten zich aflezen in de hieronder beschreven erfgoedelementen en -kenmerken.

1.3.1. De brouwerijkoer met toegangshek

De gebouwen van de brouwerij De Kroon situeren zich in een U-vormig patroon rond een besloten gekasseide brouwerijkoer, die aan de oostzijde grenst aan de Beekstraat. Aan deze zijde is de koer afgesloten met een ijzeren hek met twee opendraaiende elementen en drie vaste elementen, opgehangen aan vier bakstenen hekpijlers. Deze pijlers worden bekroond met een tentvormige cementen afdeksteen. De vaste hekken bevinden zich boven een lage bakstenen afsluitingsmuur die met een cementen afdeksteen is afgezoomd. Deze muurtjes alsook de voet van de hekpijlers zijn voorzien van een gecementeerde plint.

1.3.2. Het brouwerijgebouw

Het van 1897-1898 daterende brouwerijgebouw situeert zich aan de westzijde van de brouwerijkoer. Het betreft een verankerde roodbakstenen constructie van één bouwlaag met een halfverzonken kelderverdieping. Tegen het opspattend regenwater is het

¹⁴ VANNOPPEN 2001, 18.

¹⁵ TOLLET 2015, 165.

gevelparament voorzien van een gecementeerde plint. Van het gebouw dat zich noordwaarts uitstrekt tot aan de Schaveystraat, zijn op de brouwerijkoer drie symmetrisch opgevatte traveeën zichtbaar. Deze worden benadrukt door bakstenen lisenen, die met een bakstenen bovenlijst met bloktanden zijn verbonden. De drie muuropeningen steken onder een getoogde baksteenstrek. De centrale travee wordt geaccentueerd door een dubbele metalen trappenpartij met eenvoudige ijzeren leuning, die via een bordes en een getoogde vleugel deur met bovenlicht toegang geeft tot de brouwzaal. Verdiept onder het bordes bevindt zich een getoogde toegang tot de brouwerijkelders die vanop de brouwerijkoer via een natuurstenen buitentrap bereikbaar is. De muuropening in de linker travee is ingevuld met een getoogd T-vormig kozijn met gedeeld bovenlicht. De bakstenen strek maakt deel uit van een ovale ontlastingsboog. Dankzij deze boog was het mogelijk om het onderliggende metselwerk weg te kappen bij vervanging van één van de kook- of brouwketels in de brouwzaal. Boven het maaiveld steekt een getoogd kelderraam. In de rechter travee bevindt zich een getoogde laad deur (vleugel deur) met gedeeld bovenlicht. De onderliggende kelderopening is ingevuld met een tweedelig luik onder betonnen linteel. Twee luchtstraten of zogenaamde brouwerijdaken kenmerken het zadeldak ter hoogte van de brouwzaal en de koelruimte. Een eenvoudige geprofileerde gootlijst lijnt het roodpannen zadeldak af. De noordelijke zijgevel (aan de Schaveystraat) van het brouwerijgebouw werd bij de gedeeltelijke herbesteding als onderzoekslaboratorium voor mouterijen en brouwerijen aangepast. Een later ingebracht laadvenster onder betonnen linteel werd vervangen door een glaspertij. Vier getoogde vensteropeningen in het gevelvlak alsook twee korfboogvormige kelderopeningen zijn dichtgemetseld. In de geveltop is het laadvenster onder een met schaliën afgedekte luikap nog bewaard. De achter- of westgevel is gesloten op een venster met T-kozijn in de brouwzaal na. Het schrijnwerk van het brouwerijgebouw is geschilderd in zogenaamd brouwerijrood.

In het kader van het vrij recente hergebruik van de brouwerij site als hedendaagse brouwerij, onderzoekslaboratorium en eetcafé hebben diverse ruimtes in het brouwerijgebouw een nieuwe functie gekregen. De oude gistingszaal en de oude bottelarijzaal maken deel uit van het laboratorium en de koelcel. De brouwerijkelder nr. 1 fungeert sindsdien als opslagruimte voor het eetcafé, terwijl de brouwerijkelder nr. 2 – in functie van de ontsluiting van het brouwindustrieel erfgoed – dienst doet als ontvangstruimte voor de bezoekers van de oude brouwerij. Op enkele relictten na is het weinige brouwerijmaterieel in deze ruimtes overgebracht naar de andere lokalen in de brouwerij. In kelder 1 is de beluikte opening nog aanwezig langs waar de bierbakken werden verhandeld. Tegen de muren bevinden zich nog diverse buizen met koperen kranen. De daarop aangesloten luchtfilter voor de compressor is ook nog bewaard. In de kelder nr. 2 hangt aan de muur een STORCK-bierpomp met ACEC-elektromotor. Ook een tonnenwasmachine met de firmanaam "A. THONNART, CONSTRUCTEUR LIÈGE"¹⁶ bleef er bewaard.¹⁷ Door de invulling van de technische ruimte op het gelijkvloers van het kantoorgebouw met een hoogspanningscabine staat ook de grote compressor "PHOENIX GAND" in deze kelderruimte opgesteld. Beide kelders zijn voorzien van een vloer in klinkers. De muren en het plafond van bakstenen troggewelven, geschraagd door I-profielen en gietijzeren zuilen, zijn er, zoals destijds omwille van de hygiëne werd voorgeschreven, nog deels wit gekalkt.

De interieurs van de brouwzaal met stookruimte en boudelotruimte, de koelruimte (met het koelschip) en de kelder nr. 3 zijn (zo goed als) volledig bewaard.

De brouwzaal met stookruimte en boudelotruimte

De brouwinstallatie in de brouwzaal is nog volledig aanwezig. Omwille van het risico op brand en waterschade is deze ruimte voorzien van een tegelvloer. Op een zuidelijk en noordelijk zoldergedeelte na is de brouwzaal opengewerkt tot de nok. Boven dit centrale deel bevindt zich in het zadeldak met zijn eikenhouten gebinte een luchtstraat om de

¹⁶ BECUWE 2011, 49-50.

¹⁷ BECUWE 2011, 49-50.

warme dampen naar buiten te leiden. Een aan de binnenmuur bevestigde oude buitenlamp verlicht deze werkruimte. Op een houten muursokkeltje staat een beeld van Sint-Antonius, die als pestheilige waakte over het beslaan en het hopkoken tijdens het brouwproces.

Centraal in de ruimte staat op de tegelvloer de gietijzeren roerkuip die met een gegalvaniseerde dekplaat is afgedekt. Conform de accijnswetgeving staat op de roerkuip "ROERKUIP N° 1 INHOUD 35 H 60 L" geschilderd. In de roerkuip vormen zes geperforeerde koperen bodemplaten de losse bodem of druipbodem om het wort te filtreren. Onder deze bodemplaten bevinden zich in de gietijzeren bodem van de roerkuip goten voor de afvoer van het wort naar de onder- of lekbak. Daartoe zijn op deze goten drie koperen kranen aangesloten. Een grotere koperen kraan, links boven deze kranen, leidt eveneens naar de onderbak. Dat de roerkuip niet voorzien is van een mechanische roerwerk geeft aan dat deze nog dateert van bij de opstart van de brouwerij in 1898 en in de latere mechanisering van de brouwerijuitrusting niet is meegenomen. Het roeren van het beslag gebeurde dan ook manueel met de twee, in de brouwzaal nog aanwezige roerstokken. Het geplette mout werd gewoon rechtstreeks vanuit de moutzakken in de roerkuip gestort. Dit verklaart waarom er boven de roerkuip geen mouttrechter aanwezig is.

In de roerkuip hangt een koperen hopbak met ijzeren frame. Na het hopkoken werd het wort in deze vierkante filterbak gepompt om de hop uit het wort te filtreren. Het wort vloeide vervolgens via de druipbodem van de roerkuip naar de lekbak, van waaruit het naar het koelschip werd overgepompt.¹⁸

Nabij de roerkuip steekt verzonken in de tegelvloer een onder- of lekbak, waarvan de benaming en de inhoud ("LEKBAK INHOUD 4 HL. 35 L.") eveneens op de roerkuip is geschilderd. In deze bak werd het wort, eenmaal voldoende gefiltreerd, verzameld vooraleer te worden opgepompt naar de brouwketel. De nood aan een wortpomp geeft aan dat de brouwerij niet als een cascadebrouwerij werd geconcipeerd. De elektrische voeding (schakelkast met opschrift "ACEC Charleroi Type CA 40.45") voor de wortpomp bevindt zich nog op de muur.

Links van de roerkuip bevinden zich twee ingemetselde geklinknagelde roodkoperen ketels met hun bijhorende koperen helmen of keteldeksels. Beide ketels, waarvan één met een diameter van 180 cm en een mangatdiameter van 60 cm en één met een diameter van 215 cm en een mangatdiameter van 60 cm, dateren van kort na de Eerste Wereldoorlog. De oude koperen ketels werden immers samen met ander koperen materieel tijdens de oorlog opgeëist door de Duitse bezetter. Aan de muur zijn twee houten borden bevestigd die de ketels duiden als "CHAUDIÈRE EAU MOUT N° 1, 51 HL - VAISSEAU COLLECTEUR" en "CHAUDIÈRE EAU MOUT N° 2, 58 HL 50 L - VAISSEAU COLLECTEUR". Hieruit blijkt dat beide ketels zowel als warmwaterketel en als brouwketel dienst deden. Met het warme of gekookte water uit de kookketel werd het geplette mout beslagen in de roerkuip. In de brouwketel werd het wort met hop gekookt. Aan de hand van de twee peilglazen aan de muur kon de ketelinhoud afgelezen worden. Via de aan de muur bevestigde koperen af- en aanvoerbuizen en de bijhorende kranen stonden beide ketels in verbinding met de betonnen koudwaterbak bovenop het gebouw en met de roerkuip. In de brouwzaal bevindt zich onder kookketel n° 1 een vuurhaard die als makelij vermeldt: "EMILE MERCKX FONDERIES DE ZAVELLENBORRE". Vermoedelijk betreft deze oven een restant uit de periode vóór de Eerste Wereldoorlog. Boven deze vuurhaard bevinden zich twee thermometers van het merk "THERMOMETRE FOURNIER CENTIGRADE", dat, zoals eveneens vermeld, door "MAX VONKLICH ARTICLES DE BRASSERIE BRUXELLES" werd verdeeld. Deze thermometers, die door een beglaasd houten kader zijn afgeschermd, gaven de temperatuur aan van het water of het wort in de achterliggende kook- of brouwketels. De bij deze ketels horende vuurhaarden bevinden zich in de ietwat hoger gelegen stookruimte, die vanuit de brouwzaal toegankelijk is via een houten steektrapje (van vijf treden) met dito leuning en met een houten deur wordt afgesloten. Deze

---

¹⁸ Informatie verstrekt door Filip Delvaux (mail dd. 22.03.2021).

vuurhaarden, met vermelding van het type "L M T" en de firmanaam "FOYER WANSON BRUXELLES", dateren van kort na de Eerste Wereldoorlog. In de zuidmuur steken twee kleine, met houten luiken afgesloten openingen (zogenaamde kolengaten) om de fijne kolen 12/22 voor de vuurhaarden aan te leveren. Een plafond van bakstenen troggewelven met een verluchtingsopening dekt de stookplaats af, die net als de brouwzaal omwille van het brandgevaar met tegels is gevloerd. Op de muren zijn restanten van de oude elektrische leiding alsook de elektrische aandrijving en manuele regeling van de vuuraanwakkeraar terug te vinden. Van het gereedschap dat de brouwer bij het stoken van doen had, zijn nog een koterhaak, een assengrijper, een krabber en een kolenschop aanwezig.

Nabij de stookruimte leidt vanuit de brouwzaal een houten trap (van elf treden) achter een houten schutting naar de zuidelijke zolderruimte ter hoogte van de kookketels en de bijhorende aan- en afvoerleidingen met drie kranen. Op een tegelvloer rond de ketels na, die via een houten trapje (van vier treden) bereikbaar is, is deze ruimte voorzien van een plankenvloer. Vlakbij staan oude bierbakken met de vermelding "DE KROON NEERIJSCHÉ" en gevuld met kwart- en driekwartliterflessen gestapeld. Tegen de zuidmuur bevinden er zich nog restanten van oude elektrische leidingen alsook een transformator (220 V naar 24 V) in functie van de reiniging van de kookketels. Op een gording staat een deels vervaagd opschrift in krijt: "FRANS FERDINAND 1897", dat verwijst naar de kuiper die de eerste tonnen voor de nieuwe brouwerij vervaardigde.

Tegen de oostmuur van de brouwzaal is een brede legplank bevestigd waarop het ten behoeve van de accijnsbeambte verplichte accijnzenlessenaartje staat. Voor de lessenaar bevindt zich een hoge stoel. De drie densiteitsmeters behoorden tot het gereedschap dat hem ter beschikking moest staan om van ieder beslag de densiteit van het wort te meten.

Op de eikenhouten werkbank tegen de westmuur van de brouwzaal lag destijds het gereedschap om bierkratten en biertonnen te herstellen. Met de brugbalans (met bijhorende gewichten) werden de zakken geplette mout afgewogen. Het stopseltoestel van, zoals aangegeven, "J. & V. RUBEN" diende om bierflessen van een kurkstopsel te voorzien.

Met de kleine manuele graanmolen, gemerkt "nr. 243", werd de kwaliteit van het aangekochte gerstmout nagegaan vooraleer dit mout naar de molenaar of maalder werd gebracht om geplet te worden. Ingevolge de doorbraak vanaf het einde van de 19de eeuw van industriële mouterijen die uit goedkopere buitenlandse brouwersgerst kwalitatiever mout bereidden¹⁹, was de brouwerij De Kroon niet met een mouterij uitgerust.

In de noordwesthoek van de brouwzaal geeft een houten steektrap met ijzeren leuning toegang tot de noordelijke zolderruimte of baudelotruimte. Op de betonnen vloer van deze open ruimte, die met een ijzeren balustrade is afgesloten, staat de roodkoperen afsijpelingskoeler, waarmee het warme wort in eerste instantie werd afgekoeld. Deze wortkoeler (*baudelot* of *réfrigérent*) (van 250 cm lang) is voorzien van een koperen goot en vijftien onderliggende koperen koud- en pekelwaterbuizen en aan beide uiteinden verbonden met een ijzeren buizenstel met koperen kranen. Dit buizenstel is verbonden met de kookketels op de zuidelijke zolderruimte. In dezelfde ruimte bevindt zich ook een tubulaire koeler (van 5 m lang en een diameter van 22 cm), die werd vervaardigd door de firma Meura (opschrift: "USINES MEURA MATÉRIEL DE BRASSERIE TOURNAI - BELGIQUE"²⁰) en zeer waarschijnlijk in het kader van de aanpassingen in 1932-1933 werd geïnstalleerd. Met het katrolsysteem dat aan de vloer is vastgemaakt werden de biertonnen uit de kelder mechanisch opgehaald. In de aluminium gistbak met gietmond, die vroeger in de voormalige bottelarijzaal stond, werd de biergist verzameld.

Vanuit de baudelotruimte leidt een ijzeren trap (van acht treden) met leuning naar de koelruimte.

---

¹⁹ BECUWE 2016, 35-38.

²⁰ BECUWE 2011, 45-47.

Koelruimte

De koelruimte bevindt zich onder het zadeldak van het brouwerijgebouw. Deze hoge ligging vergemakkelijkte de ventilatie.²¹ Een gietijzeren koelschip, rustend op I-profielen, neemt de volledige ruimte in. Op de voorzijde van de koelbak staat vermeld: "BAC RÉFROIDISSOIR N° 2" EN "60 H 75 L". Boven het koelschip wordt het dak onderbroken door een luchtstraat om de warme dampen van het gehopte wort makkelijker te laten ontsnappen. Met de nog bewaarde thermometer werd het dalen van de temperatuur van het gekookte gehopte wort opgevolgd.

Brouwerijkelder nr. 3

Brouwerijkelder nr. 3 laat zich kenmerken door een plafond van witgekalkte bakstenen troggewelven, witgekalkte muren en een betonnen vloer. De oude functie als lageringskelder, ingericht omstreeks 1932-1933, laat zich nog aflezen in de aanwezigheid van een grote lagertank, twee kleine lagertanks met de merknaam "USINES BOEL-MARLIER ROUCOURT (HAINAUT) BELGIQUE", en een aan het plafond bevestigd ventilatiesysteem. Een andere verwijzing naar de in een lageringskelder vereiste lage temperatuur vormt de isolatiedeur tussen de brouwerijkelders nr. 2 en nr. 3, vervaardigd door "ISOLATIONS FRIGORIQUES LIÈGES AGGLOMÉRÉS LA QUERCINE AVENUE LOUISE 101 - BRUXELLES". Een aan de muur verankerde (vrij recente) ijzeren ladder leidt naar de tot laboratorium verbouwde oude gistingszaal. Afkomstig uit deze gistingsruimte en thans opgesteld in brouwerijkelder nr. 3 zijn de twee gietijzeren gistingskuipen, namelijk een ronde geëmailleerde kuip en een rechthoekige gemamoeteerde kuip met de merknaam "USINES BOEL-MARLIER".

De kelder herbergt ook een aantal brouwerijtoestellen die afkomstig zijn van de ruimtes die van een nieuwe functie werden voorzien. Deze toestellen zijn een manueel te bedienen flessenborstelreiniger, een van een elektromotor uitgeruste flessenwasmachine met de merknaam "USINES A. VANDERGEETEN BRUXELLES"²², een bierafvlmchine met zestien kranen, gemerkt "USINE G.J. BAELE 37, AVENUE NORBERT GILLE BRUXELLES"²³, een grote capsuleermachine, een capsuleertoestel met pedaal, gemerkt "ETS. JULES ONS LOUVAIN"²⁴, een luchtfilter, gemerkt "ATELIER DE CONSTRUCTION H. DECHINEUX & C° BRUXELLES"²⁵ en restanten van een metalen transportrollenband.

1.3.3. De zogenaamde garage.

Haaks georiënteerd op het brouwerijgebouw en de Beekstraat bevindt zich een verankerd roodbakstenen volume dat dateert van omstreeks 1933. Dit gebouw, dat was bedoeld voor de inrichting van een nooit gerealiseerde moderne brouwzaal, telt twee bouwlagen onder een roodpannen zadeldak. Aan de koerzijde is het gelijkvloerse niveau doorbroken door twee grote openingen, destijds voor het stallen van de brouwerijvoertuigen. De cementbeploistering, die de openingen accentueert, draagt het opschrift "BROUWERIJ DE KROON". Ten behoeve van de accijnsbeambten moest de brouwerijfunctie duidelijk zichtbaar vanop de openbare weg worden aangegeven.²⁶ Aan de centrale penant is een oude manuele "SHELL"-benzinepomp bevestigd. Op de bovenverdieping, die vóór de herbestemming als horeca als opslagruimte fungeerde, bevinden zich drie vensteropeningen onder een getoogde bakstenen strek met natuurstenen sluit- en hoekstenen. De smalle, in een puntgevel oplopende blinde zijgevel aan de oostzijde (palend aan de Beekstraat) vertoont op het gelijkvloerse niveau een dichtgemetseld

²¹ BUITER m.m.v. VAN ROYEN & CORTEN 1994, 21.

²² BECUWE 2011, 36-39.

²³ BECUWE 2011, 40-41.

²⁴ BECUWE 2011, 16.

²⁵ BECUWE 2011, 29-30.

²⁶ BECUWE 2021.

laadvenster onder natuurstenen linteel. Nabij de op de begane grond afgeronde noordoosthoek bevindt zich een beglaasde gevelnis met Madonna en Kind. De noord- of straatgevel (aan de Schaveystraat), opgevat als een lange lijstgevel met korte dakoverstek, wordt enkel op de eerste verdieping door vier kleine segmentbogige vensteropeningen (met recent schrijnwerk) doorbroken. Het oostelijke muurgedeelte is hoger opgetrokken en vertoont een verzonken veld, vermoedelijk bedoeld voor een brouwerijenseigne. Beide gevels zijn voorzien van een gecementeerde plint.

Het interieur werd bij de herbestemming in 2013 aangepast en heringericht als eetcafé.

Tussen het brouwerijgebouw en de zogenaamde garage bevonden zich twee volumes met lessenaarsdak. Het behouden westelijke volume, dat tegen het brouwerijgebouw aansluit, gaf destijds toegang tot de bottelarij of afvulplaats. Het oostelijke volume, dat fungeerde als de opslagplaats van het leeggoed, werd bij de recente herbestemming opgetrokken en voorzien van een pannenzadeldak, parallel met het dak van het brouwerijgebouw. Ook werden de erfgevels van beide volumes bij die gelegenheid bekleed met cortenstaal. Beide volumes zijn thans in het laboratorium geïntegreerd.

1.3.4. De brouwerswoning

Aan de zuidzijde van de brouwerijkoer bevindt zich de brouwerswoning, een verankerd roodbakstenen bouwvolume van twee bouwlagen en vijf traveeën. Boven een houten bakgoot en kroonlijst met klossen dekt een half schilddak, doorbroken door twee schoorstenen, de woning af. Centraal in de voor- of erfgevel steekt in een rechthoekige natuurstenen omlijsting de houten voordeur met panelendecoratie. Boven de deur is een vast bovenlicht voorzien. Twee natuurstenen treden accentueren de verhoogde inkom. Links en rechts wordt deze geflankeerd door twee vensters met T-kozijnen en bovenlicht. Op de bovenverdieping steken in de eerste, derde en vijfde travee vensters met identiek schrijnwerk. De tussenliggende traveeën vertonen blinde vensters. Alle ramen zijn witgeschilderd en voorzien van een stenen dorpel en latei, die met een getoogde bakstenen strek wordt overspannen. Rechts van de inkompartij steken boven het maaiveld in de gecementeerde gevelplint twee rechthoekige keldervensters. De plint loopt door over de gesloten oost- of straatgevel. In de sobere achtergevel steken de deur- en vensteropeningen onder een getoogde bakstenen strek met onderliggende natuurstenen latei. Boven de achterdeur bevindt zich een vast bovenlicht. Kenmerkend voor de bovenverdieping zijn de drie tweelichten. De houten bakgoot is vervangen door een goot in pvc. Tegen de westelijke puntgevel is een kantoorgebouw aangebouwd.

1.3.5. Het kantoorgebouw

Tegen de westelijke zijgevel van de brouwerswoning leunt het kantoorgebouw aan, een lager gebouw van twee bouwlagen onder zadeldak, dat dateert van 1932-1933. Links, op de bovenverdieping situeerden zich de burelen, die door een ijzeren trap onder een glazen luifel worden ontsloten. Het interieur vertoont een sobere inrichting van latere datum. De onderliggende verdieping was ingevuld met technische ruimtes, noodzakelijk voor de koelinstallatie eigen aan de lage gistingsmethode die omstreeks 1933 mogelijk werd gemaakt. Vandaag zijn deze ruimtes onder meer ingevuld met een hoogspanningscabine in functie van de nieuwe hedendaagse brouwerij. Een in de muur verankerd controlepaneel met vermelding "PHOENIX GAND"²⁷ verwijst naar de compressor die er destijds stond en nu in de brouwerijkelder nr. 2 is opgesteld. Het rechtergedeelte van het kantoorgebouw maakt deel uit van de hedendaagse brouwerij en geeft – net als voorheen – toegang tot achterliggende bijgebouwen.

---

²⁷ BECUWE 2015, 22.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens plaatsbezoeken op 9 september 2019 en 6 oktober 2021. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

De brouwerijgebouwen verkeren sinds de rehabilitatie in 2013 behoudens verborgen gebreken bouwfysisch in een redelijke staat. In de brouwzaal en brouwerijkelders tekenen zich wel enkele barsten in het bakstenen parament af.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

De brouwerij De Kroon wordt beschermd als monument omwille van haar historische, industrieel-archeologische en architecturale waarde.

2.1.1. Historische waarde

De brouwerij De Kroon in Neerijse is representatief voor de dorpsbrouwerijen die in de tweede helft van de 19de eeuw werden opgericht en zich in het interbellum aanpasten aan de vraag naar lage gistingsbieren. Ofschoon er zich vanaf 1840 in de brouwerijsector een tendens van schaalvergroting en concentratie aftekende, kende de sector tussen 1870 en 1914 een hoogconjunctuur die zich uitte in een stijging van het aantal brouwerijen in België, namelijk van 2528 brouwerijen in 1870 tot 3254 in 1914. Aan de basis van deze opbloei lag de strijd die de overheid in die jaren voerde tegen het overmatige verbruik van sterkedranken en die leidde tot een halvering van het aantal jeneverstokerijen. Het gevolg was een belangrijke daling van het jeneververbruik, die resulteerde in een bijna evenredige vermeerdering van de totale bierproductie. De opstart van een nieuwe brouwerij impliceerde echter niet langer de bijna onvoorwaardelijke aanwezigheid van een mouterij. Op het einde van de 19de eeuw was het mouten ingevolge nieuwe wetenschappelijke inzichten en de daarop geënte mechanisering een nijverheid op zich geworden. De afwezigheid van een mouterij bij de van 1898 daterende brouwerij De Kroon illustreert dan ook deze evolutie. De massale aanvoer van uitheemse brouwersgerst via de haven van Antwerpen had vanaf het laatste kwart van de 19de eeuw de oprichting van industriële mouterijen in de hand gewerkt. De kwaliteit van het mout dat deze grootmouterijen produceerden, kon een dorpsbrouwer-mouter nooit evenaren.²⁸ Dorpsbrouwerijen als De Kroon, waarvan bijna ieder dorp er één of meer telden, bevoorraadden in de eerste plaats de plaatselijke bevolking en vormden dan ook een belangrijk element in de lokale economie.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd de brouwactiviteit in de brouwerij De Kroon noodgedwongen stopgezet omwille van de confiscatie door de Duitse bezetter van het koperen materieel. Kort na de oorlog startte de brouwerij, voorzien van nieuwe ketels, het brouwen van hoge gistingsbieren opnieuw op. De groeiende populariteit van lage gistingsbieren in het interbellum noopte beginjaren 1930 echter tot belangrijke aanpassingen. Om het concurrentievermogen van de brouwerij veilig te stellen werd de brouwinstallatie uitgebreid met koelinstallaties om de toepassing van lage gisting mogelijk te maken. Daarna kende de installatie geen noemenswaardige veranderingen meer. Na de Tweede Wereldoorlog ondergroef de doorgedreven schaalvergroting binnen het Belgische brouwbedrijf samen met noodzakelijke investeringen zoals voor waterzuiveringsinstallaties de rentabiliteit van de dorpsbrouwerijen.

---

²⁸ BECUWE 2016, 37-38; BECUWE 2021-2022, 236-238.

2.1.2. Industrieel-archeologische waarde

De brouwerij De Kroon in Neerijse is representatief voor de laat 19de-eeuwse bierbrouwerijen die tijdens de Eerste Wereldoorlog van hun kopermaterieel werden beroofd, na de oorlog werden heropgestart en zich in het interbellum hebben aangepast aan de eisen die met de doorbraak van het flessenbier en het succes van lage gistingsbieren aan het brouwbedrijf werden gesteld. De nog grotendeels bewaarde brouwerijuitrusting, waaronder ook roerend brouwgereedschap, gaat deels terug op de ontstaansperiode, deels op de heropstartperiode na de Eerste Wereldoorlog en deels op de moderniseringsfase in de tweede helft van het interbellum. De aanwezigheid van een SHELL-pomp op de brouwerijkoer geeft het gebruik van fossiele brandstoffen weer. Door de vele nog aanwezige erfgoedelementen en -kenmerken is de oorspronkelijke functie van bierbrouwerij dan ook nog zeer duidelijk herkenbaar. Tegelijk weerspiegelt de brouwerij ook de ontwikkeling die de brouwerijsector tussen het einde van de 19de eeuw en de Tweede Wereldoorlog kenmerkte en onder druk van de aanhoudende schaalvergroting tot de stopzetting van het bedrijf leidde.

2.1.3. Architecturale waarde

De brouwerij De Kroon in Neerijse is een schoolvoorbeeld van een dorpsbrouwerij, waarvan er vóór de Eerste Wereldoorlog in bijna elke dorp één of meer waren. De brouwerijgebouwen vormen een beeldbepalend én samenhangend complex op de hoek van de Beekstraat en de Schaveystraat. Ze situeren zich rond een rechthoekige, gekasseide brouwerijkoer, met aan de westzijde het brouwerijgebouw met de brouwzaal en de gistingskelders, aan de zuidzijde het kantoorgebouw met technische ruimtes (met in zijn verlengde de niet in de bescherming opgenomen brouwerswoning) en aan de noordzijde de zogenaamde garage die inmiddels tot horecabedrijf is verbouwd. Een hek aan de oostzijde sluit de besloten brouwerijkoer verder af. Alle gebouwen getuigen van een eenvoudige verankerde rode baksteenbouw en steken onder een zadeldak. Karakteriserend voor het brouwerijgebouw zijn de inkompartij met bordes, dubbele trap en onderliggende keldertoegang die toegang verleent tot de gistingskelders, en de twee luchtstraten die zich respectievelijk boven de brouwzaal en de koelzaal bevinden om de opstijgende warme lucht bij respectievelijk het beslaan en het afkoelen af te leiden. Kenmerkend is ook de ovale ontlastingsboog in het parament van de voorgevel. Dankzij deze boog kon voor de vervanging van één van de kook- of brouwketels in de brouwzaal het onderliggende metselwerk makkelijk weggekapt worden. Zoals gebruikelijk bij brouwerijen is het houten schrijnwerk geschilderd in een zogenaamd brouwerijrood. Het kantoorgebouw met glazen luifel en ijzeren buitentrapp sluit haaks aan op het brouwerijgebouw. Typerend voor de noordvleugel met de zogenaamde garage voor de stalling van brouwerijvoertuigen is de gecementeerde onderbouw met het door de Douanen en Accijnzen voor brouwerijen verplichte opschrift "BROUWERIJ DE KROON".

2.2. Motivering van het type bescherming

De brouwerij De Kroon in Neerijse (Beekstraat 20) wordt beschermd als monument. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemeen belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

Omwille van de bouwkundige aard van de onroerende goederen en omwille van het belang van de cultuurgoederen voor de erfgoedwaarde wordt de brouwerij beschermd als monument. Een bescherming als monument biedt de beste garantie op de bewaring van de hier beschreven erfgoedwaarden.

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed beperkt zich tot de besloten brouwerijkoer, het brouwerijgebouw met de brouwzaal, de gistingskelders en de oude opslagruimte aan de westzijde, de zogenaamde garage met de bijhorende bijgebouwen aan de noordzijde, het hek aan de oostzijde en het kantoorgebouw met de aansluitende technische ruimtes aan de zuidzijde. De afbakening respecteert de beslotenheid van het brouwerijcomplex, gesitueerd rond een brouwerijkoer en typerend voor zeer veel dorpsbrouwerijen. Ze is tot stand gekomen in nauw overleg met de eigenaars. De brouwerswoning wordt op hun uitdrukkelijk verzoek niet opgenomen om de economische leefbaarheid van de site in de toekomst niet te hypothekeren.

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

De afbakening omvat de percelen Huldenberg, 3de afdeling, sectie B, perceelnummer 437W (deel) waarop de brouwerij De Kroon is gelegen.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed:

De brouwerij De Kroon (<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/200080>) werd beschermd als monument (<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/1626>) bij ministerieel besluit van 9 mei 2003 (<https://id.erfgoed.net/besluiten/4023>).

De brouwerij De Kroon is opgenomen in de vastgestelde Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed (<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/117772>).

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

2.4.2. Omgeving:

De brouwerij De Kroon is volgens het gewestplan gelegen in een woongebied met landelijk karakter.

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het ministerieel besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen.

Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit. Deze bepalingen zijn op maat van de bescherming.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden ervan aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechtshouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen, meer bepaald:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of waarvoor een omgevingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is, vraagt de vergunningverlenende overheid advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op www.onroerenderfgoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

4.1. Literatuur

BEUWE F. 2009: *Bier aan het IJzerfront. Het verhaal van de dorst in de Grote Oorlog*, Brugge - Alveringem, Uitgeverij De Klaproos - Mout- & Brouwhuis de Snoek, 176 pp.

BEUWE F. 2011: *Het gerief van de bierbrouwer. Producenten van brouwerijmachines en -benodigdheden in Vlaanderen, Brussel en Wallonië*, Alveringem, Mout- & Brouwhuis de Snoek, Het Vlaams brouwbedrijf in historisch perspectief 16, 64 pp.

BEUWE F. 2015: *De drijvende kracht van de bierbrouwer. Natuurlijke en mechanische krachtbronnen en hun producenten in Vlaanderen, Brussel en Wallonië*, Alveringem, Het Vlaams brouwbedrijf in historisch perspectief 20, 105 pp.

Beschermingsdossier: Brouwerij De Kroon, monument

BECUWE F. 2016: *Tel orge, tel malt. Klein- en grootmouterijen in Vlaanderen ((1850-1950)*, Brussel – Gent, Relicta Monografieën 10, 374 pp.

BECUWE F. 2021-2022: *Van De Snoek en consorten. De dorpsbrouwerij in Vlaanderen, ca. 1750 - ca. 1950*, Alveringem, Mout- & Brouwhuis de Snoek, Het Vlaams brouwbedrijf in historisch perspectief 26-27, 345 pp.

BECUWE F. m.m.v. DERICKX D. 1995: *Het Mout- & Brouwhuis de Snoek. Mouten en brouwen in de 19de eeuw*, Alveringem, Westhoek-Monumenten v.z.w., Cultuurtoerisme in de Westhoek 2, 87 pp.

BUITER H. m.m.v. VAN ROYEN E.J.G. & CORTEN J.-P. 1994: *Bierbrouwerijen*, Zeist, Stichting Projectbureau Industrieel Erfgoed, PIE-rapportenreeks 6 (branchenummer 12), 92 pp.

CORNELISSEN J.F.L.M. 1983: *Het bierboek*, Eindhoven, Bura Boeken, 183 pp.

TOLLET A. 2015: *Vlaams-Brabant drinkt. Bier- en jenevercultuur sinds 1800*, Leuven, Provincie Vlaams-Brabant – Openbaar Kunstbezit Vlaanderen, 207 pp.

TULFER J.H. 1986: *Belgische biergids met brouwerijhistoriek en brouwtechniek*, Antwerpen, Nieuwe Media Producties, 326 pp.

VANNOPPEN H. 1993: Brouwerij- en jeneverstokerijgeschiedenis in Midden-Brabant. In: *Midden-Brabant*, 8: 55-70

VANNOPPEN H. 2001: Een korte evolutie van de brouwerijgebouwen in Vlaanderen. In: *Ons Heem*, 55, 1, 15-18.

VANPÉE D. 2003: Van een lokale brouwerij en bier te Neerijse. Deel 5. In: *Huldenbergs Heemblad*, 22, 1, 2-16.

VANPÉE D. 2003: Van een lokale brouwerij en bier te Neerijse. Deel 6. In: *Huldenbergs Heemblad*, 22, 2, 141-160.

4.2. Digitale bronnen

Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: *Brouwerij De Kroon* [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/200080> (geraadpleegd op 31 maart 2021).

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

Afzonderlijk document.

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Cultuurgoederen

De voor bescherming voorgedragen cultuurgoederen zijn in een afzonderlijke bijlage bij het ministerieel besluit opgenomen (bijlage 3). Deze bijlage bevat zowel een oplistings van de cultuurgoederen, een beschrijving als een motivatie.